

Groenblauwe netwerken maken de stad klaar voor de toekomst

De laatste jaren wordt volop nagedacht over de vraag hoe we onze steden aantrekkelijk, leefbaar en duurzaam kunnen maken en houden. Vooral met het oog op klimaatverandering (toenemende kans op wateroverlast en hittestress), maar ook vanwege biodiversiteit en lokale energie- en voedselproductie. Als het gaat om de mogelijke oplossingen wordt veel verwacht van groenblauwe netwerken: grotere, aaneengesloten en zo veel mogelijk met elkaar verbonden groenblauwe gebieden die als levensaders door de stad lopen. In de gebieden kunnen diverse functies worden 'gestapeld': recreatie, waterretentie, maar ook biodiversiteit, koelte en lokale energie- en voedselproductie. Her en der in de wereld worden vanuit dit integrale concept al projecten uitgevoerd, zoals in Londen en Singapore.

Op 26 april vond in het Nederlands Architectuur Instituut in Rotterdam een bijeenkomst plaats over groenblauwe netwerken in de stad. Toen is het boek 'Groenblauwe netwerken voor een duurzame en dynamische stad' gepresenteerd. STOWA was betrokken bij de totstandkoming van het boek en organiseerde het symposium, dat plaatsvond in het kader van de 5e Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam.

Corné Nijburg van het Water Governance Center noemde het boek over groenblauwe netwerken van Hiltrud Pötz en Pierre Bleuzé uniek en inspirerend, omdat het de stap maakt van theorie naar praktijk. Het laat aan de hand van tal van voorbeelden zien hoe je groenblauwe netwerken kunt toepassen in de praktijk van het stedelijk ontwerp, aldus Nijburg.

Samen stad maken

Volgens directeur nationale ruimtelijke ordening van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, Henk Ovink, zijn de grote ruimtelijke opgaven vandaag de dag niet meer verbonden met de wijze waarop we daar nu mee omgaan in regels, beleid en samenwerking. Het boek van Pötz en Bleuzé biedt volgens hem belangrijke aanknopingspunten om deze connectie weer tot stand te brengen, zodat alle betrokken partijen (politiek, ontwerpers, maatschappij en markt) 'samen stad kunnen maken'. Hij waarschuwde om de toekomst niet als oplossing te zien maar als een perspectief. "Anders ben je altijd te laat". Volgens Ovink heeft het Rijk de afgelopen jaren de rollen en verantwoordelijkheden op het gebied van de ruimtelijke ordening duidelijk van elkaar gescheiden. Daarmee is volgens hem de broodnodige ruimte gecreëerd om op een effectieve wijze samen de stedelijke opgave aan te gaan.

Brandpunten

Hiltrud Pötz memoreerde de geweldige opgaven waar we wereldwijd voor staan: klimaatverandering, teruglopende

Paula Verhoeven (Rotterdam Duurzaam) ontvangt het eerste exemplaar van het boek 'Groenblauwe netwerken in de stad' uit handen van Henk Ovink (ministerie van Infrastructuur en Milieu) (foto: Amar Sjaauw En Wa, bureau opMAAT).

biodiversiteit en het opraken van fossiele brandstoffen. Steden vormen van oudsher brandpunten: plekken waar problemen het eerst en het hevigst tot uitdrukking komen, aldus Pötz. Maar hier komen volgens haar ook altijd de oplossingen vandaan. Zo is bijvoorbeeld de riolering ontstaan. Groenblauwe netwerken kunnen volgens haar een belangrijke bijdrage leveren aan de opgaven waar we nu voor staan. Het maakt de stad volgens haar niet alleen klimaatbestendig maar ook veel duurzamer, groener en dus aantrekkelijker.

Henk Ovink bood namens het ministerie van Infrastructuur en Milieu het boek daarna aan aan een belangrijke toekomstige gebruiker ervan, programmadirecteur Rotterdam Duurzaam Paula Verhoeven. Rotterdam zit volgens Verhoeven midden in een spannende fase "waarin we alle betrokken partijen proberen te verleiden met ons mee te doen om de transformatie te maken naar een duurzame stad, omdat het de stad ecologisch, economisch en recreatief

interessanter maakt." Het boek kan volgens haar daarbij dienen als belangrijke inspiratiebron én praktisch hulpmiddel.

Tekentafel

Groenblauwe netwerken zijn op sommige plekken in de wereld de tekentafel voorbij. Bijvoorbeeld in Londen, waar men enkele jaren geleden concreet aan de slag ging om de talloze verspreid en geïsoleerde groene en blauwe gebieden met elkaar in verbinding te brengen en sterker te maken. Dat gebeurt volgens The All London Green Grid, een gids voor stedenbouwkundige planning. Onder deze vlag worden 400 ruimtelijke projecten uitgevoerd. Die worden gekenmerkt door het feit dat ze altijd meerdere doelen hebben, volgens senior-projectofficer Matthew Turner. Met als bijkomend voordeel dat vaak met succes een beroep kan worden gedaan op uiteenlopende financieringsbronnen. Turner somde enkele projecten op, zoals het ontsluiten, herinrichten en weer leefbaar maken van de Rainham Marshes, een natuurgebied direct langs de Thames. Het is

nu een waterbergingsgebied met interessante natuur en biodiversiteit. Een ander aansprekend voorbeeld was het koppelen van landschap en recreatie aan een kilometers lang hoofdriool door de stad waarlangs nu kan worden gewandeld en gefietst.

Het succes van de Green Grid is dat geen sprake is van een centraal bedachte oplossing voor de perfecte stad maar dat het gaat om uiteenlopende, diffuse projecten vanuit een centrale visie om van bestaande (water)infrastructuur mooie dingen te maken die multifunctioneel zijn, aldus Turner. Bovendien blijkt het denken in netwerken volgens hem een hele krachtige en aanprekende manier te zijn om in contact te komen met degenen die de beslissingen nemen.

Singapore

Gerhard Hauber van Atelier Dreisetl, een internationaal opererend stedenbouwkundig ontwerp bureau dat zich specialiseert in groenblauwe ontwerp oplossingen voor stedenbouwkundige opgaven, liet aan de hand van voorbeelden zien hoe water weer een volwaardige, multifunctionele plek krijgt in de stad. Bij de herinrichting van een park in Singapore bijvoorbeeld is het in beton gegoten kanaal voor een snelle afvoer van overtollig regenwater veranderd in een meanderende rivier en volledig in het groen geïntegreerd. Deze rivier midden in de miljoenenstad is een belangrijke drager geworden van waterretentie, natuur, landschap, ecologie en beleving.

Goud waard

Niet alleen in het buitenland worden stappen gezet, ook in Nederland gebeurt al het nodige op het gebied van groenblauwe netwerken, bijvoorbeeld in Amsterdam. In de laatste structuurvisie (Amsterdam 2040) wordt de waarde van dergelijke netwerken nadrukkelijk onderkend, aldus stadsecoloog en projectleider van de structuurvisie Remco Daalder. Amsterdam zet erop in, omdat uit onderzoek blijkt dat de aanwezigheid van blauw en groen voor veel mensen belangrijk is bij de keuze om ergens te gaan wonen. En

Culemborg (foto: John Lewis Marshall, bureau opMAAT).

Londen (foto: Berkeley Homes).

in onze kenniseconomie volgen bedrijven de mensen waar ze het van moeten hebben. Kortom: een duurzame, groenblauwe stad is ook een economisch aantrekkelijke stad. "Elke vierkante meter groen is daarmee goud waard voor Amsterdam", aldus Daalder.

Eigen karakter

Amsterdam beschermt die vierkante meters zorgvuldig, via zijn eigen hoofdgroenstructuur. Alleen onder strenge voorwaarden mag binnen die structuur nog iets ontwikkeld worden. De volgende stap is het verbinden van de stad met de direct eromheen gelegen buitengebieden. Dat gaat de komende jaren gebeuren. Daalder had nog een paar tips voor stedenbouwkundigen en projectontwikkelaars. Bewoners willen tegenwoordig wonen in een wijk met een eigen karakter. In IJburg hebben ze met

succes de natuur 'ingezet' om dat karakter te creëren. De wijk, met veel water en natuurvriendelijke oevers, is een gewilde woonlocatie geworden. Kortom: door slim in te spelen op wensen ten aanzien van wonen, werken en recreatie in de stedelijke omgeving, kun je heel veel betekenen voor de natuur.

Lokale energieproductie

Ferdinand Kiestra van Waterschap Aa en Maas besprak de mogelijkheden voor lokale energieproductie in en bij de stad. Rioolwaterzuiveringsinstallaties hebben de potentie uit te groeien tot producenten van groene energie voor lokaal gebruik. In 'De Energiefabriek', een project waar veel waterschappen aan deelnemen, worden daartoe de mogelijkheden onderzocht. Rwzi's zijn al heel lang gedeeltelijk zelfvoorzienend, omdat via het vergisten van zuiveringsslib biogas produceren. Hiermee kan elektriciteit worden opgewekt of het kan worden opgewerkt tot groen aardgas. Maar vooral de laatste jaren maken de waterschappen serieus werk van de productie en afzet van lokaal, steeds slimmer geproduceerde (waterschaps) energie. Niet alleen via slibgist, maar bijvoorbeeld ook via het gebruiken van de in het afvalwater aanwezige warmte. Kiestra riep de aanwezigen op om bij stedenbouwkundige planning te kijken naar mogelijke samenwerking met waterschappen op dit gebied.

Michelle Talsma en Bert Jan van Weeren (STOWA)

Het boek Groenblauwe netwerken voor een duurzame dynamische stad is te bestellen via bureau opMAAT. U kunt een bericht sturen naar: boek@opmaat.info.